

Katarzyna Leśniewska

Szanse i wyzwania w pracy z grupą zróżnicowaną w świetlicy szkolnej

Katarzyna Leśniewska

Szanse i wyzwania w pracy z grupą zróżnicowaną w świetlicy szkolnej

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Warszawa 2025

Konsultacja merytoryczna
Wioletta Jaskólska, Ewa Butryn
Wydział Edukacji Włączającej

Redakcja i korekta
Karolina Strugińska

Projekt okładki, layout, redakcja techniczna i skład
Barbara Jechalska

Fotografia na okładce: © sereznij/ Photogenica; © .shock/ Photogenica;
© HayDmitriy/ Photogenica; © SeventyFour/ Photogenica

ISBN 978-83-68584-33-2

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Warszawa 2025

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach licencji Creative Commons 4.0
Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC BY-NC)

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00
www.ore.edu.pl

Spis treści

Wstęp	5
1. Grupa zróżnicowana na zajęciach świetlicowych.....	5
1.1. Rozpoznawanie potrzeb uczniów	6
1.2. Przestrzeń świetlicy i materiały	7
1.3. Nauczyciel współorganizujący proces kształcenia	9
2. Kompetencje nauczycieli świetlicy sprzyjające pracy z grupą zróżnicowaną.....	10
3. Jak prowadzić zajęcia świetlicowe	13
3.1. Oferta na miarę potrzeb i możliwości grupy	13
3.2. Zajęcia rozwijające zainteresowania uczniów	18
3.3. Zajęcia zapewniające prawidłowy rozwój fizyczny	19
3.4. Odrabianie lekcji.....	20
4. Przykłady aktywności, które uwzględniają zróżnicowane potrzeby uczniów podczas zajęć świetlicowych	21
Zakończenie	23
Załącznik nr 1.....	24

Wstęp

Świetlica w szkole „zapewnia zajęcia świetlicowe uwzględniające potrzeby edukacyjne oraz rozwojowe dzieci i młodzieży, a także ich możliwości psychofizyczne, w szczególności zajęcia rozwijające zainteresowania uczniów, zajęcia zapewniające prawidłowy rozwój fizyczny oraz odrabianie lekcji¹”.

W szkołach podstawowych i szkołach specjalnych organizuje się zajęcia świetlicowe dla uczniów, którzy muszą pozostać w szkole z uwagi na:

- czas pracy rodziców (na wniosek rodziców);
- organizację dojazdu do szkoły lub inne okoliczności wymagające zapewnienia opieki w szkole².

Na zajęciach świetlicowych w szkole podstawowej ogólnodostępnej pod opieką jednego nauczyciela może przebywać maksymalnie 25 uczniów, a wśród nich nie więcej niż 5 z niepełnosprawnością³. Po pierwsze jest to jasny komunikat prawodawcy, że uczniowie bez względu na niepełnosprawność mają prawo korzystać ze świetlicy. Sposób opisanie liczebności grupy ma analogiczną strukturę jak w przypadku klas integracyjnych. Po drugie – nie oznacza to, że kiedy uczniów z niepełnosprawnością jest więcej niż 5, a w szkole utworzono jedną grupę, to szkoła może odmówić przyjęcia kolejnego z nich. Jeśli w szkole zbierze się grupa 24 uczniów potrzebujących zajęć świetlicowych i 6 uczniów z niepełnosprawnościami, wówczas dyrektor jest zobowiązany do utworzenia dwóch grup i podzielenia między te grupy uczniów z orzeczeniem (np. dwie 12-osobowe grupy, w których jest po 3 uczniów z niepełnosprawnością). Prawodawca nie określił dolnej granicy liczebności grupy świetlicowej. Zatem nawet jeśli dziecko ma przebywać w świetlicy 15 minut czy pół godziny w oczekiwaniu na transport dla uczniów z niepełnosprawnością, szkoła powinna zapewnić odpowiedni standard opieki świetlicowej i liczebność grupy.

1. Grupa zróżnicowana na zajęciach świetlicowych

Zróżnicowanie grupy na zajęciach w świetlicy ma wiele wymiarów. Uczniowie korzystający z zajęć mogą różnić się m.in. wiekiem, płcią, sprawnością, wydolnością, zdrowiem, pochodzeniem, zainteresowaniami, uzdolnieniami, temperamentem, sposobem komunikowania się, kompetencjami inter- i intrapersonalnymi, statusem społeczno-ekonomicznym itd. Ponadto dzieci przychodzą do świetlicy o różnych porach i czas, jaki w niej spędzają, także jest różny. Stanowi to pewnego rodzaju wyzwanie dla wychowawców świetlicy i może wywoływać wrażenie chaosu. Dlatego istotne wydaje się dostosowanie działań do specyfiki

¹ Art. 105 ust. 2 Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, Dz.U. z 2024 r., poz. 737 ze zm., t.j.

² Tamże.

³ §7 ust. 1 i 2 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli, Dz.U. z 2023 r., poz. 2736 ze zm., t.j.

każdej grupy, w tym uwzględnienie zróżnicowania pod względem wieku oraz dostrzeżenie indywidualnych potrzeb uczniów.

1.1. Rozpoznawanie potrzeb uczniów

Dostosowanie pracy do potrzeb i możliwości grupy nie będzie możliwe bez rzetelnego rozpoznania, w jaki sposób poszczególni uczniowie funkcjonują. Dlatego warto zadbać o nawiązanie z rodzicami dobrego kontaktu, który pomoże zebrać potrzebne informacje. W realizacji tego celu pomocna może się okazać ankieta.

W formularzu możemy zapytać m.in.:

- Jak jest nastawienie dziecka do świetlicy?
- Jak dziecko odnajduje się w nowej grupie?
- Jakie są dotychczasowe doświadczenia dziecka z rówieśnikami?
- W jaki sposób dziecko się komunikuje? (istotne są: zasób słownictwa, zrozumiałość mowy, chęć komunikowania się z innymi, kwestie znajomości języka, alternatywne sposoby komunikacji itd.)
- Jak dziecko sobie radzi w zakresie samoobsługi i samodzielności?
- Jakie dziecko ma mocne strony i zdolności?
- Jakie są zainteresowania dziecka? Co lubi robić?
- Jakie są słabe strony dziecka, które mogą wpływać na jego funkcjonowanie w świetlicy?
- Czy dziecko ma szczególne potrzeby edukacyjne? Jakie?
- Jeśli dziecko ma szczególne potrzeby, to jakie wsparcie otrzymuje w szkole lub poza szkołą?
- Jakie sposoby wsparcia dziecka wypracowała rodzina?
- Czy dziecko wymaga wsparcia w odrabianiu lekcji lub pomocy w innych zakresach?
- Czy wychowawcy świetlicy powinni być na coś uważni w szczególny sposób?

Warto również poświęcić nieco czasu na rozmowę z rodzicem, w szczególności jeśli nauczyciel, czytając zapisy z kwestionariusza, potrzebuje dokładniejszego rozpoznania sytuacji dziecka. Spotkanie takie może odbyć się od razu lub po pewnym okresie obserwowania przez wychowawcę funkcjonowania ucznia.

Kolejnym ważnym źródłem informacji jest samo dziecko. Ono wie: co dla niego jest ciekawe, a co je nudzi; kiedy potrzebuje odpoczynku, a kiedy ruchu; co lubi robić, jak lubi spędzać czas, a czego nie lubi robić; czy są w świetlicy osoby, z którymi się zna i dobrze czuje, czy może potrzebuje wsparcia w poznawaniu kolegów i koleżanek itd.

I wreszcie obserwacja. Nauczyciel świetlicy ma wyjątkową okazję obserwować ucznia w bardzo różnych kontekstach. Są to zarówno zajęcia ustrukturyzowane, jak i zabawy dowolne, jedzenie posiłków, czynności samoobsługowe (np. w czasie wyjść ze szkoły). Nauczyciel widzi ucznia podczas swobodnych rozmów i zabaw z innymi. Może dostrzec, jaką pozycję w grupie ma dana osoba, jak często jej głos jest brany pod uwagę przez uczestników działań, czy jest raczej inicjatorem czy woli poddawać się woli innych, jak często wchodzi

w konflikty itp. To tylko kilka przykładów. Od uważności nauczyciela zależy to, na ile trafnie będzie planował zajęcia dla grupy uczniów.

1.2. Przestrzeń świetlicy i materiały

Dostępność sali, w której mieści się świetlica, to ważny element pracy w grupie zróżnicowanej. Oznaczenie miejsca, w którym odbywają się zajęcia, powinno być możliwe do odczytania dla wszystkich. Dlatego warto zamieścić duży napis, łatwy do odczytania przez osoby słabowidzące, piktogram, który pozwoli odnaleźć salę osobom nieczytającym po polsku, a także napis w alfabecie Braille'a. Oczywiście takie oznakowania wiążą się z szerszym tematem, jakim jest dostępność szkoły. Aby przyjrzeć się różnym rozwiązaniom, warto zapoznać się z filmem [Spacer po dostępnej szkole. Budynek nowopowstały. Audiodeskrypcja](#) [dostęp: 30.10.2025]. I choć osiągnięcie takiego standardu, jaki ukazano w filmie, może być trudne, to warto małymi krokami dążyć do zwiększania dostępności przestrzeni szkolnej.

Jeśli miałabym jednym słowem odpowiedzieć na pytanie, co powinno charakteryzować materiały w świetlicy, aby były odpowiednie do pracy z grupą zróżnicowaną, powiedziałabym – **różnorodność**. A to dlatego, że podstawą pracy z grupą zróżnicowaną jest stworzenie możliwości **doświadczenia wielozmysłowego** i pozostawianie uczniowi **autonomii** w zakresie wyboru aktywności, sposobu ich wykonywania i doboru środków, które są dla ucznia najbardziej odpowiednie. Zatem im szersze możliwości wyboru, tym większa szansa, że uczniowie odnajdą w nich to, co dla nich interesujące i rozwojowe.

Wiedza na temat specyfiki dzieci przebywających w świetlicy pozwoli na właściwe zaplanowanie przestrzeni i zajęć. Może bowiem zaistnieć potrzeba zapewnienia odpowiedniej akustyki i oświetlenia w pomieszczeniu, np. poprzez wykorzystanie tablic korkowych czy dywanu wygłuszającego pogłos, lub zadbania o to, by szlaki komunikacyjne między poszczególnymi sprzętami w świetlicy miały szerokość pozwalającą na przemieszczanie się wózkami inwalidzkimi lub o kulach (min. 90 cm), a materiały i zabawki były w zasięgu rąk dzieci różnego wzrostu. Uczniowie słabo znający język polski mogą potrzebować spisania planu zajęć, opisanie szafek pod kątem tego, co się w nich znajduje – w znanym sobie języku, podobnie jak korzystający z alfabetu Braille'a.

Uczniowie niewidomi i słabowidzący będą potrzebowali kontrastowego oznakowania miejsc, w szczególności tych niebezpiecznych (np. progów, nisko zawieszonych górnych szafek), a także wykorzystania odpowiednich technologii towarzyszących (powiększalników, czytników ekranu i in.), materiałów w wielkodruku lub w brajlu i modeli przestrzennych. Warto wyposażyć świetlicę w szafkę lub regał na rzeczy uczniów.

Wielu uczniów po intensywnym dniu w szkole może potrzebować przestrzeni umożliwiającej wypoczynek i relaks, dlatego zapewnienie im miejsc do wyciszenia wydaje się koniecznością. Zapewne mogą się wśród nich znajdować również osoby ze szczególnymi potrzebami (np. z nadwrażliwością słuchową, zaaparowane, z depresją), zatem jeśli to możliwe, nie powinien służyć jako tego typu miejsce jedynie namiot ustawiony w gwarnej pomieszczeniu.

Warto zadbać o wydzielenie przestrzeni, w której dziecko może np. położyć się, posiedzieć, założyć słuchawki wygłuszające, poczytać, posłuchać wyciszającej muzyki lub „schować się” do namiotu/wnęki/hamakowej huśtawki. Takim miejscem może być przytulny kąt z pufami, poduszkami, materacami, kocykami, a nawet hamakiem⁴.

Kolejnym pomysłem jest wydzielenie **kącików różnych aktywności**. Oznacza to zorganizowanie stref do zabawy, gier stolikowych, odrabiania lekcji, przestrzeni do twórczej działalności, aktywności ruchowej i in. Dzięki takiemu podziałowi dzieci nie będą zakłócać sobie wzajemnie podejmowanych działań. Równocześnie sam układ sali będzie stanowił odpowiedź, jaką aktywność może uczeń podjąć. Konieczne jest, aby przestrzeń do zabawy wyposażona była w dywan zapewniający odpowiednią izolację dzieciom bawiącym się na podłodze. Będzie mogło do nich dołączyć również dziecko poruszające się na wózku (jeśli jego sprawność na to pozwoli), przesiadając się na podłogę. Umiejętność zsiadania i wsiadania na wózek jest ważna dla samodzielnego funkcjonowania osoby z niepełnosprawnością.

Podobne znaczenie mogą mieć **kąciki zainteresowań**. Zgromadzenie różnych materiałów (np. książek, czasopism, zdjęć, kart pracy) i pomocy (m.in. gier, modeli, aktywnych zabawek, pomocy typu lupy) związanych z zainteresowaniami uczniów, oznaczenie ich w sposób widoczny i czytelny (także graficznie), pomoże porządkować aktywność dzieci. Część rodziców z pewnością chętnie włączy się w wyposażanie kącików w różne akcesoria.

Dla osób z dysleksją znaczące będzie właściwe przygotowanie materiałów drukowanych. Niezależnie od tego, czy są one przeznaczone do samodzielnego wykorzystania czy stanowią element zajęć prowadzonych przez wychowawcę świetlicy, powinny spełniać określone standardy.

Kryteria dostępności materiałów drukowanych:

- prosty krój czcionki (czcionka bezszeryfowa – np. Calibri, Arial);
- wielkość czcionki min. 12 punktów;
- teksty wyrównane do lewej strony;
- przerwy między wierszami 150%;
- brak wcięć akapitowych.

Aby tekst był dostępny również do odczytania z komputera przez ucznia słabowidzącego lub niewidomego, z wykorzystaniem czytnika ekranu, powinien spełniać zasady, które opisano w materiale zamieszczonym na stronie www.gov.pl – [Jak tworzyć dostępne dokumenty tekstowe w edytorze MS Word? \(podstawy\)](#).

Uczniowie z obniżonym potencjałem intelektualnym mogą korzystać z materiałów dla dzieci młodszych, zadań z instrukcjami pisanymi prostym językiem, tekstów łatwych do czytania i zrozumienia. Zaś uczniom zdolnym oferta świetlicy powinna umożliwiać działania w obszarze ich zdolności. Zatem w świetlicy powinny być dostępne m.in. publikacje i pomoce

⁴ Przykład zagospodarowania przestrzeni: [Projekt Strefa Relaksu, strona internetowa Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 7 w Poznaniu](#) [dostęp: 30.10.2025].

odpowiednie dla uczniów uzdolnionych. Mogą to być książki, które uczeń wypożyczy ze świetlicy, lub pomoce z pracowni przedmiotowych udostępnione przez nauczycieli. Należy ustalić zasady użytkowania i dbać o ich przestrzeganie.

1.3. Nauczyciel współorganizujący proces kształcenia

Nauczyciel współorganizujący proces kształcenia może towarzyszyć uczniowi w świetlicy. Istotne jest, czy podczas wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia stwierdzono taką potrzebę i czy określono w indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym ucznia, jako formę wsparcia, towarzyszenie nauczyciela współorganizującego proces kształcenia podczas zajęć w świetlicy.

Nauczyciele współorganizujący proces kształcenia m.in.:

- 1) prowadzą wspólnie z innymi nauczycielami zajęcia edukacyjne oraz wspólnie z innymi nauczycielami, specjalistami i wychowawcami grup wychowawczych realizują zintegrowane działania i zajęcia określone w programie;
- 2) prowadzą wspólnie z innymi nauczycielami, specjalistami i wychowawcami grup wychowawczych pracę wychowawczą z uczniami niepełnosprawnymi, niedostosowanymi społecznie oraz zagrożonymi niedostosowaniem społecznym;
- 3) uczestniczą, w miarę potrzeb, w zajęciach edukacyjnych prowadzonych przez innych nauczycieli oraz w zintegrowanych działaniach i zajęciach, określonych w programie, realizowanych przez nauczycieli, specjalistów i wychowawców grup wychowawczych;
- 4) udzielają pomocy nauczycielom prowadzącym zajęcia edukacyjne oraz nauczycielom, specjalistom i wychowawcom grup wychowawczych realizującym zintegrowane działania i zajęcia, określone w programie, w doborze form i metod pracy z uczniami niepełnosprawnymi, niedostosowanymi społecznie oraz zagrożonymi niedostosowaniem społecznym;
- 5) prowadzą inne zajęcia odpowiednie ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne uczniów, w szczególności zajęcia rewalidacyjne, resocjalizacyjne i socjoterapeutyczne⁵.

Wychowawca świetlicy może zyskać nie tylko wsparcie osobowe, ale również merytoryczne. Warto podkreślić, że pojawienie się nauczyciela współorganizującego proces kształcenia nie przenosi na niego całej odpowiedzialności za opiekę i pracę z uczniem z niepełnosprawnością. Jest to wspólna odpowiedzialność obu nauczycieli.

⁵ § 7 ust. 7 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym, Dz.U. z 2020 r., poz. 1309 ze zm., t.j.

2. Kompetencje nauczycieli świetlicy sprzyjające pracy z grupą zróżnicowaną

Jedną z kluczowych kompetencji nauczyciela świetlicy, to bycie **dobrym animatorem**. Nie jest to pojedyncza cecha czy zdolność, lecz składa się na nie szereg umiejętności, wiedza i postawy. Poniżej przedstawiona została próba przeanalizowania trzech cech dobrego wychowawcy świetlicy posiadającego kompetencje animatora (patrz: Tabela 1). Wydaje się, że zestawienie tabelaryczne pozwoli lepiej uporządkować wiedzę, umiejętności i postawy odpowiadające poszczególnym cechom wychowawcy świetlicy jako animatora.

Tabela 1. Kompetencje animatora ważne w prowadzeniu zajęć świetlicowych

Charakterystyka animatora	Wiedza	Umiejętności	Postawy
Ma łatwość w nawiązywaniu kontaktów.	<ul style="list-style-type: none"> • Znajomość zasad skutecznej komunikacji. • Znajomość strategii sprzyjających nawiązywaniu relacji. 	<ul style="list-style-type: none"> • Umiejętność komunikowania się z osobami mającymi różne kompetencje komunikacyjne. • Otwartość w komunikacji. • Umiejętność nawiązywania, rozwijania i podtrzymywania kontaktu, w tym okazywanie zainteresowania i troski, odnoszenie się do uczniów z szacunkiem, udzielanie wsparcia, przekazywanie uczniom inicjatywy (aby mogli wyrażać siebie, wybierać, tworzyć, uczyć się na błędach), motywowanie do rozwoju, poszerzanie horyzontów. 	<ul style="list-style-type: none"> • Okazywanie zrozumienia w komunikacji, także w kontakcie z uczniami z trudnościami komunikacyjnymi. • Otwartość na poznawanie innych osób. • Okazywanie uczuć. • Uwaga. • Życzliwość. • Wrozumiałość i empatia. • Cierpliwość. • Zaufanie. • Tolerancja, akceptacja.

Charakterystyka animatora	Wiedza	Umiejętności	Postawy
<p>Jest dobrym organizatorem.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Znajomość ram prawnych związanych z organizacją świetlicy. • Posiadanie wiedzy o organizowaniu pracy w świetlicy. • Świadomość potrzeb przejawianych przez podopiecznych, a także istniejących możliwości ich wspierania. • Wiedza o zasobach, które mogą być przydatne, i sposobach ich pozyskiwania. 	<ul style="list-style-type: none"> • Umiejętność korzystania z ram prawnych na rzecz rozwoju świetlicy. • Umiejętność planowania i realizowania planów. • Umiejętność współpracy z dyrekcją szkoły i nauczycielami/specjalistami, rodzicami, społecznością lokalną. • Umiejętność organizowania przestrzeni świetlicy i modyfikowania jej zgodnie z potrzebami. • Umiejętność zarządzania czasem. • Umiejętność zachęcania uczniów do podejmowania aktywności. • Aktywne pozyskiwanie środków w celu poprawy warunków w świetlicy. • Umiejętność współpracy z rodzicami. • Umiejętność elastycznego reagowania na pojawiające się wyzwania. 	<ul style="list-style-type: none"> • Inspirowanie swoimi działaniami uczniów do rozwoju. • Rozumienie potrzeby aktywności i odpoczynku. • Akceptowanie różnorodności w zakresie potrzeb i możliwości. • Dawanie swobody działania, z zachowaniem ważnych zasad. • „Zarażanie” swoim optymizmem i entuzjazmem.
<p>Potrafi się bawić.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Świadomość roli zabaw w rozwoju uczniów. • Znajomość metodyki zabawy. 	<ul style="list-style-type: none"> • Umiejętność organizowania gier i zabaw. • Uczestniczenie w grach i zabawach razem z uczniami. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osobiste angażowanie się w gry i zabawy z uczniami – działanie razem z grupą.

Charakterystyka animatora	Wiedza	Umiejętności	Postawy
Potrafi się bawić.	<ul style="list-style-type: none"> • Znajomość dużego zasobu gier i zabaw dla dzieci w różnym wieku i ze zróżnicowanymi potrzebami. 	<ul style="list-style-type: none"> • Umiejętność dostosowywania gier i zabaw do potrzeb i możliwości danej grupy uczniów, a także do warunków i sytuacji. • Angażowanie uczniów w działania. • Wykorzystywanie zabawy do edukowania uczniów i na rzecz ich wszechstronnego rozwoju. • Stosowanie gier pozwalających dzieciom rozwijać się w różnych sferach (fizycznej, poznawczej, językowej, emocjonalnej, społecznej, w zakresie uczenia się itd.). • Rozumienie celów poszczególnych zabaw i wprowadzanie ich w sposób zgodny z zasadami. • Umiejętność bycia rozjemcą w sytuacjach powstałych w trakcie gry lub zabawy, wspieranie w rozwiązywaniu sporów. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pomysłowość, rozmach, kreatywność. • Odczuwanie i okazywanie radości ze wspólnej zabawy. • Zauważanie i reagowanie na sytuacje w grupie. • Posiadanie energii potrzebnej do zabawy. • Autentyczność.

Źródło: Opracowanie własne.

3. Jak prowadzić zajęcia świetlicowe

Wychowawca świetlicy ma dość dużą swobodę w organizowaniu zajęć, ponieważ nie jest „związany” podstawą programową. Równocześnie zobligowany jest do prowadzenia dość szeroko zakrojonych działań, bowiem szkoła zapewnia zajęcia świetlicowe uwzględniające potrzeby edukacyjne oraz rozwojowe dzieci i młodzieży, a także ich możliwości psychofizyczne, w szczególności:

- zajęcia rozwijające zainteresowania uczniów,
- zajęcia zapewniające prawidłowy rozwój fizyczny,
- odrabianie lekcji⁶.

3.1. Oferta na miarę potrzeb i możliwości grupy

Nauczyciel rozpoznaje potrzeby i możliwości oraz zainteresowania swoich uczniów, żeby móc je uwzględnić w planowaniu działań. Ważne jest zebranie informacji o każdym z uczniów i o grupie jako całości, dostrzeżenie mocnych stron uczniów jako potencjału grupowego. Wówczas można zacząć planowanie z założeniem, że każdy wniesie coś do wspólnych poczynań.

PRZYKŁAD 1. Zabawa w teatr

Zabawa w teatr daje możliwość podzielenia ról zgodnie z zainteresowaniami uczniów. Można ją potraktować jako pewnego rodzaju projekt. Każda z grup może realizować swoje zadania w dowolnym czasie, w różne dni. Dzięki temu przychodzenie uczniów o różnych porach na zajęcia świetlicowe nie będzie problemem. Role – zadania można sobie wyobrazić następująco:

- **Współtworzenie scenariusza.** Uczestnicy mogą współcześnieć znane utwory, obserwować grupę świetlicową i na tej podstawie dokonywać adaptacji odpowiednio do jej potrzeb – tworzyć własne opowieści lub prezentować znane opowieści z innej perspektywy (np. historia Czerwonego Kapturka przedstawiona przez Wilka albo dalsze losy Kopciuszka). To ciekawy trening twórczości, który może zaintrygować nawet tych, którzy mają trudności z czytaniem i pisaniem.
- **Przygotowywanie scenografii.** Dekoracje teatralne są zwykle wielkoformatowe, zatem podczas ich wykonywania mogą się pojawić zadania dla ucznia z niepełnosprawnością ruchową – np. malowanie dużych powierzchni pędzlem lub wałkiem malarskim. Jest też okazja do pokonywania trudności przez uczniów mających zbyt duże napięcie ręki, np. podczas pisania – ćwiczenia rozmachowe to dla nich dobra droga rozwoju. Elementami bardziej precyzyjnymi mogą zająć się osoby lubiące malowanie drobnych elementów.

⁶ Art. 105 ust. 2 Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, Dz.U. z 2024 r., poz. 737 ze zm., t.j.

- **Dobór kostiumów.** Stroje nie muszą być wytwornymi kreacjami. Dzieci mogą je tworzyć ze zbyt dużych T-shirtów, kawałków tkanin lub krepiny, wykorzystywać skrzynię pełną starych ubrań i chust, zgromadzonych w świetlicy.
- **Oprawa muzyczna.** Doborem muzyki może się zająć ktoś zainteresowany tym obszarem. Nad realizacją dźwięku podczas przedstawienia może czuwać zupełnie inna osoba lub uczeń z pomocą kogoś starszego (np. kolegi, brata/siostry lub rodzica).
- **Wybór aktorów.** Długość ról aktorów może być dostosowana do ich chęci i możliwości. Nie wszyscy muszą grać. Ktoś może mieć dużą rolę, ktoś niewielką, ktoś inny może być statystą (np. osoba nieśmiała, albo z mniejszym potencjałem intelektualnym, która jednak chce zaistnieć na scenie). Ale nie warto nikogo przypisywać do roli stojącego nieruchomo drzewa i udawać, że gra w przedstawieniu. Taką rolę z powodzeniem „zagra” wieszak owinięty krepiną.
- **Charakteryzacja i archiwizacja wydarzenia.** Potrzebni są jeszcze charakteryzatorzy. Warto również wyznaczyć osobę, która robi zdjęcia albo nagra film itd.

Ważne jest, aby nauczyciel docenił każdą osobę.

Ważną rolę pełnią **rytuały i rutyny** wypracowywane w grupie. Dają one poczucie przynależności, tworzą ramy bezpieczeństwa i przewidywalności sytuacji. Taki rytuał może stanowić sposób powitania i pożegnania w świetlicy. Może nim być piosenka, okrzyk, gest, płas. Przyjęte sposoby powitania – np. podanie ręki, żółwik, pomachanie dłońmi, taniec radości, przytulenie – warto zaprezentować na tablicy. Każde dziecko może wybrać taki sposób, na który danego dnia ma ochotę. Inne propozycje określania przez dzieci swego samopoczucia to przyklejenie obok swojego imienia emotikonu odzwierciedlającego aktualny nastrój albo zamalowanie „termometru energii”. Rytuały mogą również towarzyszyć codziennym działaniom, takim jak wspólne jedzenie posiłku czy przywoływanie grupy na zajęcia.

PRZYKŁAD 2. Tablica

Tablica filcowa zawieszona na ścianie umożliwia przyklejanie różnych elementów na rzep. Można z niej skorzystać jako z przestrzeni do działań rutynowych o charakterze rytuału. Poniżej przykład wykorzystania grafik termometrów do oceny samopoczucia uczestników zajęć świetlicowych. Uczniowie uczą się w ten sposób oceniania własnego samopoczucia. Dają też nauczycielowi sygnał, w jaki sposób moderować zajęcia (np. nauczyciel może zauważyć, że większość dzieci danego dnia ma wysoką energię, którą można wykorzystać do wielu działań, lub przeciwnie – energia grupy jest niska, więc albo decyduje się na bardziej statyczne formy pracy, albo proponuje na początek ćwiczenia podnoszące energię).

- Przygotujemy rysunki/wydruki termometrów. Ważne jest, aby poza określeniem procentowym (które będą rozumieli raczej starsi uczniowie), pojawiło się wyraźne oznaczenie poziomu „cieczy” w termometrze (bardziej zrozumiałe dla dzieci młodszych). Rysunki warto zalaminować. Przypinamy je na tablicy w pewnych odległościach od siebie (można je przyczepić pinezkami, ponieważ będą stałym elementem).
- Dla każdego z dzieci szykujemy małą zalaminowaną plaketkę z imieniem lub symbolem. Na odwrocie naklejamy kawałek rzepu (można kupić rzepy samoprzylepne lub przymocować zwykły rzep na klej). Jeśli są to symbole – dzieci powinny mieć na początku możliwość wyboru grafiki. Dodatkowo (zwłaszcza w przypadku młodszych dzieci) można dać każdemu dziecku przypinkę z jego symbolem do przyczepienia na ubraniu. Wówczas dziecko nosi przypinkę przez czas pobytu w świetlicy.
- Wszystkie plaketki przyczepiamy obok termometrów na tablicy.
- Uczeń, wchodząc do świetlicy, po zgłoszeniu swojej obecności, podchodzi do tablicy i przyczepia swój znaczek przy tym termometrze, który wskazuje aktualny poziom jego energii. Jeśli podczas zajęć coś się zmieni (np. jego energia spadnie lub wzrośnie), dziecko może podejść do tablicy i przykleić swój znaczek koło innego termometru.

Moja energia dziś

Ilustracja 1. Instrukcja wykorzystania „termometrów energii”

Źródło: opracowanie własne.

Wielu uczniów, szczególnie ze spektrum autyzmu i z zaburzeniami lękowymi, poczuje się bezpieczniej, kiedy rozkład zajęć będzie zaplanowany i przewidywalny. Tworzenie i zawieranie w widocznym miejscu świetlicy **planów dnia i tygodnia** może być dla nich bardzo pomocne. Niektórzy uczniowie mogą potrzebować planów opartych na grafikach (np. piktogramach). Nauka planowania i korzystania z planów jest korzystna dla wszystkich uczestników zajęć świetlicowych. To ważna kompetencja, która pomaga w uczeniu się i organizowaniu własnych zadań. Warto zatem, żeby podczas zajęć wychowawca świetlicy powracał ze swoimi uczniami do kwestii planowania.

Warto również pamiętać, że niektórzy uczniowie mogą potrzebować nie tylko zaplanowania dnia. Części z nich potrzebne będą plany aktywności, które pozwolą im, bez konieczności wsparcia ze strony innych osób, przechodzić płynnie od jednej czynności do drugiej. „**Plan aktywności jest to zestaw wskazówek w postaci zdjęć, obrazków czy napisów, który odsyła osobę do sekwencji różnych zadań bądź czynności.** Wszystkie wskazówki zawarte w planie dnia służą temu, by dziecko [...] nauczyło się wykonywać ciągi czynności, właściwie spędzać wolny czas, inicjować rozmowę i dokonywać wyboru. Dzięki planom aktywności dziecko staje się samodzielne – uczy się poruszania po pomieszczeniach, znajdowania potrzebnych pomocy edukacyjnych czy przedmiotów i odkładania ich na miejsce oraz podchodzenia do osób, z którymi ma wykonać zadanie, porozmawiać czy pobawić się”⁷.

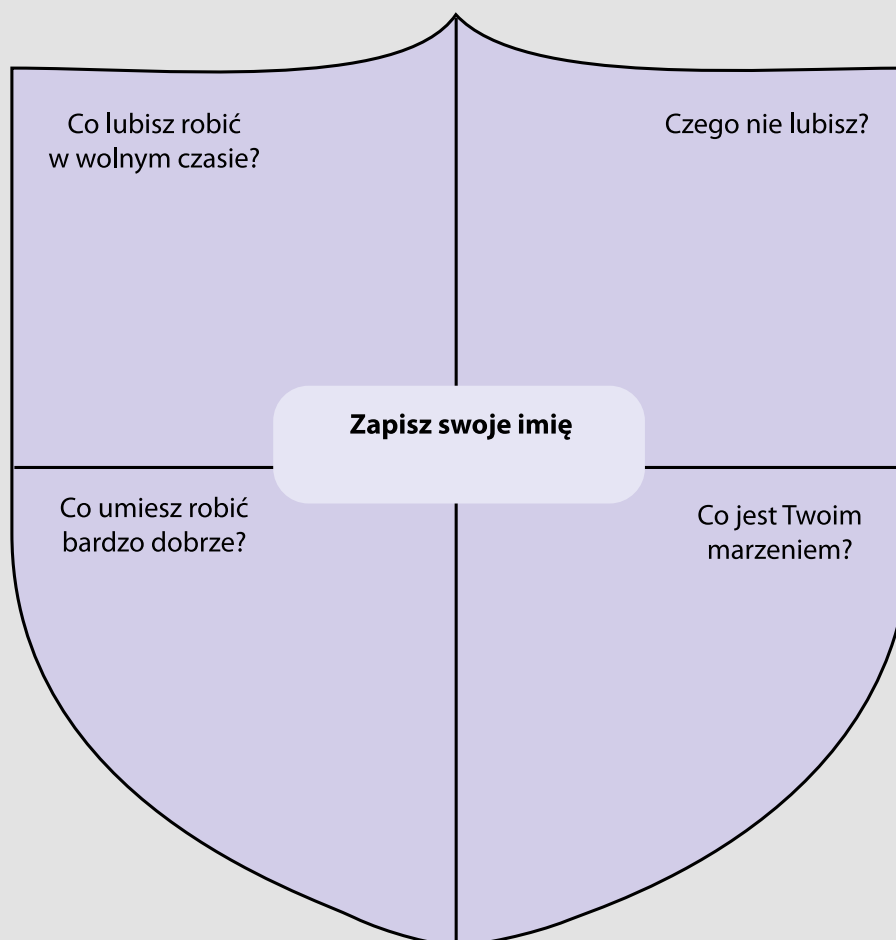
Uczniowie przychodzący do świetlicy nie powinni czuć się osamotnieni. Niebagatelne znaczenie mają zatem wzajemne **poznanie się i integracja** uczestników zajęć świetlicowych. Nauczyciel powinien zadbać nie tylko o to, by uczniowie poznawali swoje imiona czy uczestniczyli w zabawach integracyjnych. Istotne jest, aby dostarczać im okazji, do realizowania wspólnych zadań.

Zabawy integracyjne pomagają dzieciom poznać członków grupy. Uczniowie zapamiętują dzięki nim imiona kolegów, poznają zainteresowania, doświadczenia, mocne strony, a niekiedy również trudności. Poznają też nauczycieli, pod których opieką będą spędzać czas w świetlicy. Pozwala to poczuć się bezpieczniej i lepiej radzić sobie z poczuciem wyobcowania.

⁷ Zob. Majcher D., (2022), *Plan aktywności, czyli rutyna wspierająca samodzielność dziecka z autyzmem* – artykuł na portalu dla nauczycieli Pedagogika Specjalna: https://pedagogika-specjalna.edu.pl/autyzm/plan-aktywnosci-czyli-rutyna-wspierajaca-samodzielnosc-dziecka-z-autyzmem/#google_vignette [dostęp: 31.10.2025].

PRZYKŁAD 3. Herby

Jedną z najbardziej znanych zabaw służących integracji jest rysowanie herbów. Dzieci w polach rysują obrazki, stanowiące odpowiedź na pytania przygotowane przez prowadzącego, np. według poniższego schematu.

Ilustracja 2. Schemat tworzenia herbów

Źródło: opracowanie własne.

Bardziej ruchową formą wzajemnego poznawania się uczniów może być zabawa „Wszyscy, którzy...”. Uczniowie siedzą na krzesłkach w kręgu. Krzesel jest o jedno mniej niż uczestników zabawy. Jedna osoba stoi na środku i kończy zdanie zaczynające się od słów „Wszyscy, którzy...” (np. lubią lody, boją się psów, umieją jeździć na łyżwach). Osoby, do których pasuje stwierdzenie, zamieniają się miejscami, stojąca osoba także próbuje zająć miejsce. Ta, której nie uda się usiąść, pozostaje na środku i wypowiada kolejne zdanie.

Może się zdarzyć, że uczestnikiem zabawy jest osoba poruszająca się na wózku lub o kulach. Wówczas można się umówić, że osoby, których dotyczy dane stwierdzenie, sygnalizują to w wybrany sposób, np. przez podniesienie ręki. Kto podniesie jako ostatni, wchodzi do środka.

Zabawy integracyjne pozwalają poznać się dość powierzchownie. Nie stawiają przed uczniami wspólnego celu, do którego mogliby dążyć, nie mają charakteru wyzwania, któremu trzeba wspólnie sprostać – w związku z tym mają ograniczony wpływ na powstawanie więzi w grupie. Ważny rodzaj aktywności to **zadania, które uczniowie mogą wykonywać wspólnie**. Mogą być nimi gry, ćwiczenia, ale również wspólnie realizowane projekty. Warto pamiętać, że zarówno praca w grupach jednorodnych (czyli osób o podobnym potencjale), jak i w grupach mieszanych (w których są osoby o potencjale zróżnicowanym w kontekście wykonywanego zadania) daje korzyści wszystkim członkom grupy, pod warunkiem, że nauczyciel czuwa nad przebiegiem pracy. Uczniowie mogą np. mieć za zadanie wspólnie rozwiązać zagadkę kryminalną, zbudować najwyższą wieżę, albo przygotować happening.

PRZYKŁAD 4. Dzień Doceniania

Dzień Doceniania przypada – zgodnie z internetowym kalendarzem świąt nietypowych – 5 marca. Nauczyciel może zaprosić uczniów do przygotowania na terenie szkoły obchodów tego dnia, np. w formie happeningu. Działania przygotowawcze warto zacząć wcześniej, by dać uczniom czas na realizację pomysłów. Pracę nad przygotowaniem wydarzenia należy poprzedzić wspólnym omówieniem, na czym polega docenianie i dlaczego jest ważne. Uczniowie powinni uświadomić sobie, kiedy czują się doceniani. Warto podzielić uczestników zajęć na grupy, aby wygenerowali wizje uczczenia takiego dnia w szkole w sposób, który będzie atrakcyjny, zabawny i zachęcający do zwrócenia uwagi na siłę pozytywnych słów oraz okazania wielu osobom, że je doceniamy. Wybrane pomysły mogą zostać zrealizowane wraz z całą społecznością szkolną.

3.2. Zajęcia rozwijające zainteresowania uczniów

Praca z grupą zróżnicowaną powinna opierać się na trafnym rozpoznaniu mocnych i słabych stron uczniów, a także ich zainteresowań. Kluczowe są wyzbycie się stereotypowego myślenia i uważność nauczyciela na odkrywanie zainteresowań i uzdolnień. Dziecko słabosłyszące może interesować się muzyką, a osoba, która nie posiada rąk, może malować. Obszarem zainteresowania dzieci mogą okazać się zarówno współczesne dziedziny sportu, jak i prehistoryczne dinozaury. Ważne, aby każdy z uczniów miał szansę zaistnieć w świetlicy szkolnej.

Zajęcia rozwijające zainteresowania mogą stanowić stały element pracy świetlicy. Wówczas uczniowie, pod okiem różnych wychowawców świetlicy mają okazję, by regularnie realizować swoje pasje (np. takie jak: gra w szachy, ogrodnictwo, gotowanie, opieka nad psami w schronisku). Innym sposobem jest stworzenie okazji, by każdy uczeń mógł podczas zajęć zaprezentować swoje zainteresowania. To szansa pokazania swoich mocnych stron. Można mieć zespół Downa i uprawiać gimnastykę (zob. film [Gymnast With Down Syndrome Defies](#)

[Doctors](#) [dostęp: 31.10.2025]) albo być niewidomym i grać w tenisa (zob. film [Jak niewidomi grają w tenisa?](#)). Mimo niepełnosprawności ruchowej można być mistrzem w układaniu klocków albo mieć ogromną wiedzę o piłce nożnej.

Nie ma znaczenia, co stanowi obszar zainteresowania – ważne, że dzieci, także te ze szczególnymi potrzebami, jeśli prezentują swoje pasje, zaczynają być postrzegane przez rówieśników nie przez pryzmat braku, lecz przez pryzmat zasobu. W ten sposób świetlica może **zaspokajać ważną potrzebę kompetencji** – czyli posiadania umiejętności niezbędnych do wykonania zadania oraz świadomości celu i poczucia, że jest się w czymś dobrym. Ponadto dzieci uczą się dostrzegać, że różnice mogą być ciekawe, a także zgłębiać to, co łączy je z kolegami funkcjonującymi inaczej niż one.

Drugi aspekt rozwijania zainteresowań uczniów to **tworzenie przez nauczyciela okazji do poznawania nowych obszarów**. Małe dzieci często zmieniają swoje upodobania, ponieważ poszukują. Bogata oferta świetlicy może służyć rozpoznawaniu przez ucznia własnych mocnych stron i zainteresowań. Warto, aby proponowane zajęcia i zabawy miały jak najszerzy charakter. Mogą to być zabawy konstrukcyjne, muzyczne, plastyczne, związane z aktywnością ruchową, literaturą, kulturą i sztuką itd. Świetlica powinna dawać szeroki wachlarz propozycji.

3.3. Zajęcia zapewniające prawidłowy rozwój fizyczny

Zgodnie z zaleceniami WHO dzieci i młodzież powinny podejmować intensywny wysiłek fizyczny co najmniej 4 razy w tygodniu, a umiarkowaną aktywność, trwającą co najmniej 1 godzinę – 7 razy w tygodniu. Jeśli uczeń wiele godzin spędza w szkole, w tym w świetlicy szkolnej, warto zadbać o tworzenie właściwych nawyków w obszarze ruchowym. Istotne będzie organizowanie aktywności ruchowych zarówno w budynku szkoły, jak i poza nią. Mogą to być spacer, gry terenowe czy po prostu swobodne aktywne zabawy na placu szkolnym.

Gry terenowe to świetna okazja, by zachęcić do różnorodnych aktywności. Drużyny „świetliczaków” mogą rywalizować ze sobą w szeregu konkurencji, szukając „ukrytego skarbu”. W grze można zaproponować wyzwania ruchowe (np. odkrywanie kartki ze wskazówką przez przenoszenie kamieni z punktu A do punktu B na czas, przejście po pajęczynie z lin, pokonywanie przeszkód w terenie), jak również zadania z innych dziedzin, np. łamanie szyfrów, rozwiązywanie łamigłówek. Zwycięża grupa, która pierwsza dotrze do skarbu.

Wskazówka może być zaszyfrowana zgodnie z następującym kluczem:

A	B	C	D	E	F
G	H	I	J	K	L
Ł	M	N	O	P	R
S	T	U	W	Y	Z

Sposób zapisu liter w szyfrze polega na pokazaniu komórki, w której kropką zaznaczono odpowiednik litery. Na przykład:

To litera A

To litera J

To litera Y

W taki sposób można zakodować wskazówkę, np.: „pod kamieniem”.

Uczniowie przychodzący do świetlicy zazwyczaj przebywają w niej przed lekcjami lub po ich zakończeniu. Z jednej strony potrzebują ruchu po długim czasie spędzonym w ławkach, z drugiej – mogą mieć ochotę na odpoczynek i relaks, bo są rano niewyspani albo lekcje były na tyle intensywne, że czują się wyczerpani. Dbalność o właściwy rozwój fizyczny to także zachowywanie równowagi między aktywnością i wypoczynkiem. W przestrzeni świetlicy ważną rolę odgrywają miejsca wyciszenia. Rolą nauczyciela jest nie tylko zapewnienie uczniom aktywności i możliwości wypoczynku, ale również uczenie ich sygnalizowania potrzeb w tym zakresie.

3.4. Odrabianie lekcji

Odrabianie lekcji w świetlicy może być wsparciem dla wielu uczniów, którzy:

- późno docierają do domu;
- w domu nie mają warunków do odrabiania lekcji (np. z powodu braku biurka do pracy, licznego rodzeństwa, awantur domowych i in.);
- doświadczają niepowodzeń szkolnych;
- nie mają pomocy w rodzinie w zakresie uczenia się;
- nie wiedzą, jak się uczyć;
- pracują wolniej i czas spędzany w domu jest dla nich zbyt krótki, by poradzić sobie ze wszystkimi lekcjami (po prostu nie zdążają).

Nauczyciel pracujący w świetlicy może pełnić rolę osoby wspierającej ucznia w samodzielnym uczeniu się. Jeśli dziecko ma trudności w tym zakresie, warto sprawdzić, czy jego nauczyciele mają skuteczne, sprawdzone sposoby wspierania go podczas lekcji. Warto z takich sposobów skorzystać.

Uczniowie przebywający w świetlicy uczą się w różnych klasach, czyli realizują program na różnych poziomach. Inne zagadnienia są ważne dla pierwszoklasisty, a inny zakres materiału poznaje czwartoklasista. Nawet jeśli uczestnicy zajęć świetlicowych znajdują się na tym samym poziomie edukacyjnym, to mają różne plany lekcji, ich nauczyciele w różnym tempie realizują program itd. Jednemu nauczycielowi w 25-osobowej grupie świetlicowej może być trudno poradzić sobie z takim zróżnicowaniem. Warto więc stawiać na wsparcie rówieśnicze. Uczniowie starsi mogą pomagać młodszym. Uczniowie z jednego poziomu mogą uczyć się wspólnie. Wówczas nauczyciel powinien dołączać do nich jedynie w sytuacjach, w których sami nie mogą sobie poradzić.

4. Przykłady aktywności, które uwzględniają zróżnicowane potrzeby uczniów podczas zajęć świetlicowych

Jednym z kluczowych założeń pracy w świetlicy jest **zaspokajanie potrzeby autonomii**, czyli wolności decydowania o wykonaniu/niewykonaniu czegoś lub sposobie wykonania czegoś. Działanie w myśl tej zasady ma na celu budowanie poczucia wpływu każdego dziecka na podejmowane aktywności i na własne życie. Osoby ze szczególnymi potrzebami mają większe deficyty w obszarze zaspokojenia potrzeby autonomii, ponieważ w wielu sytuacjach to inni decydują o ich aktywnościach, np. lekarze – w przypadku dzieci przewlekle chorych, często hospitalizowanych, rodzice – w przypadku dzieci z niepełnosprawnością, które samodzielnie nie mogą się przemieszczać.

Czasem dorośli zostawiają uczniom **zbyt mało przestrzeni na podejmowanie decyzji**. Załóżmy, że nauczyciel uznaje, że z okazji Dnia Babci i Dziadka zostanie przygotowane spotkanie z seniorami. Bardzo łatwo nauczyciel może ulec pokusie zadecydowania, że właściwy sposób uczczenia święta to przedstawienie. Kolejna pokusa, to wybranie gotowego scenariusza spektaklu. Takie działanie odbiera uczniom możliwość autonomicznego decydowania. Korzystniej jest porozmawiać z uczniami, co mogłoby się spodobać ich bliskim, jak uczniowie chcieliby spędzić te chwile z dziadkami, co lubią z nimi robić. Daje to szansę na zaangażowanie się uczniów w działania i sprawia, że to, co zostanie przygotowane, będzie naprawdę „prezenterem od wnucząt”, a nie od nauczyciela.

Swoboda decydowania wiąże się również z możliwością **wyboru zadania** o odpowiednim stopniu trudności. Zasoby świetlicy powinny dawać taką możliwość. Mogą nimi być kolorowanki, labirynty, ciekawe zadania matematyczne i karty pracy o różnym poziomie trudności⁸.

⁸ Gotowe do wydrukowania wzory zadań, karty pracy, labirynty i kolorowanki można bezpłatnie pobrać ze strony Matzoo: www.matzoo.pl [dostęp: 3.11.2025].

W tym kontekście godna uwagi wydaje się **metoda storyline** (ang. fabuła, opowieść). Opiera się ona na fikcyjnej historii, która stanowi pretekst dla aktywności uczniów. Praca tą metodą zaczyna się od wybrania postaci i wymyślenia opowieści, która może zainteresować uczestników zabawy (np. opowiadanie o Mysze Franciszce, która nie może zapamiętać wyliczanki – może stanowić pretekst do rozmowy o sposobach uczenia się i zapamiętywania; historię Wyraka Upiornego, który czuje się samotny i chce znaleźć przyjaciela – można potraktować jako inspirację do pracy dotyczącej nawiązywania relacji). Można także wykorzystać gotowe baśnie lub bajki (np. fragment książki *Kubuś Puchatek* Alana Aleksandra Milne'a o tym, jak Puchatek próbował podebrać pszczołom miód, unosząc się na baloniku – może stać się pretekstem do rozmowy o tym, jak sobie radzić, kiedy coś nam nie wychodzi; opowiadanie Leszka Kołakowskiego *Kto z was chciałby rozweselić pechowego nosorożca?*, w którym nosorożec chciał nauczyć się latać – może zachęcić do pracy nad identyfikowaniem własnych mocnych i słabych stron). Ważne, żeby opowiedziana fabuła dawała możliwość rozwiązania jakiegoś problemu lub zrealizowania wyzwania, które jest istotne dla dzieci. Nauczyciel dzieli historię na epizody, które będą porządkować przebieg zajęć i doprowadzą uczestników do sukcesu. Do każdego epizodu powinny zostać przygotowane pytania kluczowe.

Ramy *storyline*:

- 1. Epizod rozpoczynający** – poznanie bohaterów, wstępne nakreślenie problemu. Zwykle przybiera formę listu, wysłanego przez bohatera opowieści, w którym zostaje nakreślony problem.
- 2. Epizody akcji (środkowe)** – rozwinięcie akcji i działania, które przybliżają dzieci do wykonania zadania/przewyciężenia trudności. Każdy epizod może realizować inne cele wychowawcze czy edukacyjne. Nauczyciel ukierunkowuje działania uczniów, wykorzystując pytania kluczowe (po każdym fragmencie historii następuje omówienie) i zadania dotyczące danego wątku.
- 3. Epizod kończący (końcowy)** – podsumowanie wszystkich działań, zakończenie.

W wielu przypadkach wspólna zabawa w grupie zróżnicowanej jest możliwa bez modyfikowania reguł. Niekiedy jednak obecność uczniów ze szczególnymi potrzebami wymaga **racjonalnych dostosowań**. Przypuśćmy, że mamy w grupie ucznia z dysfunkcją narządu wzroku, a nauczyciel chce pobawić się z dziećmi w „wywiady”. Jedna osoba siedzi w środku z piłką w ręku. Pozostali uczniowie wokół, w kręgu. Dziecko w środku rzuca piłkę do wybranej osoby i zadaje jej pytanie. Potem do kolejnej wybranej osoby itd. Dostosowaniem w tej grupie będzie np. użycie piłki z dzwoneczkiem w środku.

Zakończenie

Świetlica szkolna jako miejsce, w którym nie ma sprawdzianów, gdzie nie stawia się ocen – może stać się w szkole jedną z najbardziej bezpiecznych i przyjaznych przestrzeni dla uczniów. Dostępna organizacja sali, nawiązanie dobrej relacji z nauczycielem i jego uważność na potrzeby dziecka – zapewniają dobrostan i dają szansę na rozwój dla każdego ucznia.

Najważniejsze, aby nauczyciel pracujący w świetlicy:

- dostrzegał mocne strony każdego ucznia;
- traktował różnorodność jako wartość;
- korzystał z rozmaitych form i środków pracy, zapewniając dzieciom dostęp do poznania wielozmysłowego;
- rozumiał znaczenie zabawy i uczestniczył w zabawach dziecięcych;
- korzystał podczas zajęć z możliwości wzajemnego rówieśniczego uczenia się;
- dbał o zaspokajanie potrzeby kompetencji i autonomii oraz wspierał budowanie dobrych relacji w grupie świetlicowej.

Z uwagi na objętość materiału, liczba wskazanych w tym opracowaniu rozwiązań, możliwych do wykorzystania w pracy z grupą zróżnicowaną, jest ograniczona. Warto zapoznać się z materiałem uzupełniającym (Załącznik nr 1) oraz poszukiwać nowych inspiracji do pracy z uczniami, korzystając z ich pomysłów.

Załącznik nr 1.

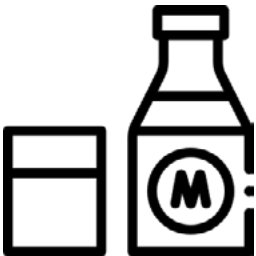
Plan może mieć postać tabeli zawierającej hasła i piktogramy (wersja dla nauczyciela).

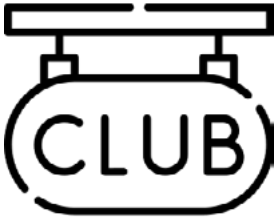
Tabela 2. Plan dnia

Godziny	Hasło zajęć	Aktywności	Uwagi
7.00–8.15	Dzień dobry! 	<ul style="list-style-type: none">• Powitanie każdego uczestnika zgodnie z przyjętym rytuałem.• W zależności od indywidualnych potrzeb:<ul style="list-style-type: none">➤ jedzenie śniadania;➤ rozmowy indywidualne i sprawy poszczególnych uczniów;➤ odrabianie lekcji;➤ czytanie/słuchanie lektury;➤ zabawy dowolne (gry stolikowe, zabawy integracyjne, zabawy tematyczne, korzystanie z kącików zainteresowań, ekspresja plastyczna i in.);➤ odpoczynek/sen na materacach.	Rolą nauczyciela jest: <ul style="list-style-type: none">• zachęcanie uczniów do podjęcia decyzji, czym chcą się zająć;• umożliwienie uczniom, którzy tego potrzebują, odpoczynku, monitorowanie z czego wynika zmęczenie;• prowadzenie rozmów indywidualnych z uczniami;• wspieranie w odrabianiu lekcji.
8.15–9.00	Spółeczność 	Spotkanie grupy w kręgu: <ul style="list-style-type: none">➤ omówienie bieżących spraw świetlicowych;➤ rozmowy o nastroju uczniów;➤ wprowadzenie aktywności rozwijających więź grupową.	Zajęcia służą głównie przyglądaniu się, w jakich relacjach pozostają uczniowie, budowaniu tych relacji, rozwiązywaniu sytuacji trudnych. Ważne jest, żeby uczniowie uczyli się określać swoje usposobienie i radzić sobie, kiedy nastrój ulega pogorszeniu.

Godziny	Hasło zajęć	Aktywności	Uwagi
9.00–10.00	Klubiki 	Zajęcia w klubikach z różnymi wychowawcami świetlicy: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Klub młodego odkrywcy (dotyczący archeologii); ➤ Hogwart, czyli szkoła magii (eksperymenty z pogranicza fizyki i chemii); ➤ Klub Pitagorasa (gry i wyzwania matematyczne); ➤ Mistrzowie słowa (zajęcia literackie z elementami teatru); ➤ Ty też możesz być wolontariuszem (działania wolontariackie) ➤ Świetlicowa akademie sztuk plastycznych (profesjonalna nauka rysunku); ➤ Podróż na wyspy szczęśliwe (zajęcia rozwijające kompetencje społeczno-emocjonalne); ➤ Photoshop (klubik fotograficzno-filmowy); ➤ Siłka (zajęcia sportowe); ➤ Śpiewać każdy może (zajęcia muzyczne). 	

Godziny	Hasło zajęć	Aktywności	Uwagi
10.00–11.00	W co się bawić? 	<ul style="list-style-type: none"> • W zależności od indywidualnych potrzeb uczniów, zabawy i aktywności dowolne. • Krótkie zabawy proponowane przez nauczyciela dla chętnych dzieci. 	<ul style="list-style-type: none"> • Swobodna zabawa jest ważną formą spędzania czasu i nabywania kompetencji społecznych przez uczniów. • Nauczyciel powinien obserwować grupę i pomagać wchodzić we wspólne działania uczniom, którzy przejawiają trudności w tym zakresie. • Warto zapewnić uczniom szeroki i swobodny dostęp do materiałów plastycznych, tekstyliów do przebierania, sprzętu sportowego, zabawek, książek, gier itp., ale także miejsca do odpoczynku czy odrabiania lekcji.
11.00–12.30 (z przerwami w zależności od potrzeb uczniów)	Bierzemy kurs na... 	Zajęcia tematyczne, prowadzone przez wychowawcę świetlicy, np.: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Kurs na otwartość: Przygotowujemy wioskę indiańską – projektowanie szkolnego pikniku z okazji Dnia Dziecka; ➤ Kurs na wrażliwość: Dlaczego mama jest smutna – zajęcia przygotowujące do dostrzegania i rozumienia stanów emocjonalnych bliskich nam osób; 	

Godziny	Hasło zajęć	Aktywności	Uwagi
<p>11.00–12.30 (z przerwami w zależności od potrzeb uczniów) c.d.</p>	<p>Bierzemy kurs na...</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kurs na tolerancję: Jesteśmy różni i to nas łączy – zajęcia dotyczące rozumienia i doceniania różnorodności; ➤ Kurs na mądrość: Matematyczne łamigłówki dla mądrej głowy; ➤ Kurs na sztukę: Pobawmy się w teatr – wystawienie sztuki przygotowywanej przez dzieci; ➤ Kurs na opowieści: Zamki, w których straszy – legendy o duchach zamków w różnych miejscach Polski; ➤ Kurs na kreatywność: Rewia mody, czyli pomysłowe przebrania „z niczego”. 	
<p>12.30–13.00</p>	<p>Małe co nieco</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • Czas na posiłek (drugie śniadanie/obiad). 	<ul style="list-style-type: none"> • Ważne, aby zapewnić uczniom warunki do spokojnego, higienicznego zjedzenia posiłku. • Od czasu do czasu można zorganizować wspólny posiłek w świetlicy – uczniowie uczą się wówczas przygotowywania zdrowego jedzenia, wykonywanie działań daje okazję, by porozmawiać o specjalnych potrzebach żywieniowych niektórych osób; wspólne spożywanie posiłku to również budowanie więzi.

Godziny	Hasło zajęć	Aktywności	Uwagi
13.00–14.00	<p>Poobiedni odpoczynek i aktywności dowolne</p> 	<ul style="list-style-type: none"> Różny charakter odpoczynku – w zależności od potrzeb uczniów i pogody: <ul style="list-style-type: none"> ➤ pobyt na świeżym powietrzu (spacer, zabawy na podwórku szkolnym); ➤ czytanie książki; ➤ ćwiczenia relaksacyjne; ➤ słuchanie muzyki relaksacyjnej; ➤ gry i zabawy dowolne; ➤ oglądanie filmu; ➤ leżenie/sen. 	<p>Organizacja aktywności powinna umożliwiać uczniom wybór sposobu spędzenia czasu wolnego. W przypadku rozbieżnych propozycji warto wykorzystać możliwość podzielenia się przez nauczycieli opieką nad poszczególnymi grupami.</p>
14.00–15.00	<p>Czas na naukę</p> 	<ul style="list-style-type: none"> Odrabianie lekcji na kolejny dzień. Czytanie/słuchanie lektury. Indywidualna i grupowa nauka (np. słówek, powtarzanie treści przedmiotowych). Karty pracy do wyboru (wykreślanki, quizy, sudoku, kolorowanki, krzyżówki zagadki i in.). 	<ul style="list-style-type: none"> Istotne jest, aby nauczyciel stał się animatorem odrabiania lekcji: <ul style="list-style-type: none"> ➤ wspieranie uczniów podczas odrabiania lekcji; ➤ inicjowanie uczenia się w grupach i wsparcia rówieśniczego; ➤ podpowiadanie skutecznych metod uczenia się.
15.00–16.00	<p>Klubiki</p> 	<p>Powtórzenie zajęć porannych</p>	<p>jw.</p>

Godziny	Hasło zajęć	Aktywności	Uwagi
16.00–16.45	Społeczność 	Spotkanie grupy w kręgu: <ul style="list-style-type: none"> ➤ omówienie bieżących spraw świetlicowych; ➤ rozmowy o nastroju uczniów pod koniec dnia w szkole; ➤ wprowadzenie aktywności rozwijających więź grupową. 	<ul style="list-style-type: none"> • Istotne jest, aby nauczyciel stał się animatorem odrabiania lekcji: <ul style="list-style-type: none"> ➤ wspieranie uczniów podczas wykonywania zadań; ➤ inicjowanie uczenia się w grupach i wsparcia rówieśniczego; ➤ podpowiadanie skutecznych metod uczenia się.
16.45 – do końca pracy świetlicy	W co się bawić? 	jw.	

Źródło: opracowanie własne; wszystkie grafiki pochodzą ze strony Freepik: <https://pl.freepik.com/> [dostęp: 3.11.2025].

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28, 00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00

www.ore.edu.pl